OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ
Nuoriso- ja liikuntapolitiikan osasto
Suunnittelija Toni Piispanen

ASIANTUNTIJALAUSUNTO

19.10.2018

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Asia: K 6/2018 vp Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomus eduskunnalle 2018

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa asiantuntijalausuntonaan seuraavaa.

Yleisiä huomioita

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa uuden yhdenvertaisuuslain, YK:n vammaissopimuksen ratifioinnin sekä mahdollisuuden kannella yhdenvertaisuusvaltuutetulle tai yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalle ovat parantaneet ihmisten oikeudellista asemaa. Kuitenkin huolestuttava seikkana voidaan nostaa esiin se, syrjintä on edelleen yhteiskunnassamme valitettavan yleistä. Tästä merkkinä myös yhdenvertaisuusvaltuutetulle saapuneiden kanteluiden suuri määrä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää hyvänä, että syrjinnän valvontaa tehostettaisiin ja tietoisuutta syrjinnän muodoista ja tapoihin puuttua syrjintään lisättäisiin. Tästä johtuen yhdenvertaisuutta valvovien viranomaisten yhteistoimintaa olisi lisättävä ja sujuvoitettava niin, että erilaiset toimivallat eivät hidastaisi ja vaikeuttaisi asioiden edistämistä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö yhtyy yhdenvertaisuusvaltuutetun näkemykseen, että yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi tulisi vakiinnuttaa osaksi kaikkea lainvalmistelua sekä valtioneuvoston hankkeiden valmistelua. Huomioitavaa on myös se, että yhdenvertaisuusnäkökulma jää usein huomioimatta silloin, kun valmistellaan yleisiä, koko väestöä koskevia linjauksia tai ohjelmia. Päätöksenteon tueksi on tarjolla riittämättömästi tietoa ja ymmärrystä mm. vammaisten elämän arjesta, kuten harrastamisesta. Lisäksi tarvitaan jatkuvaa ja systemaattista seurantaa ja arviointia. Valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutusten arviointi on nykyisellään haasteellista selkeiden tavoitteiden ja tiedon puuttuessa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää yhdenvertaisuussuunnittelua erittäin tärkeänä. Yhdenvertaisuussuunnittelussa tärkeää ovat konkreettiset asiat, itse prosessi sekä asianmukainen seuranta. Opetus-ja kulttuuriministeriö on edellyttänyt valtionavustusta saavilta liikuntaa edistäviltä järjestöiltä tasa-arvo-ja yhdenvertaisuussuunnitelmia. Liikuntaa edistävien järjestöjen valtionapupäätöksissä on kahtena viime vuonna ollut laadun ja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden osalta painopisteenä järjestöjen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvo -suunnitelmien arviointi. Suunnitelmat on pisteytetty ja avustusta on korotettu tietyn pistemäärän ylittäneiden järjestöjen osalta. Tulevina vuosina tullaan arvioimaan ohjelmien todellista toteutumista.

Valtuutetun työssä ovat nousseet esiin mm. esteettömyys ja saavutettavuusongelmat. YK:n vammaissopimus edellyttää, että vammaisilla ihmisillä on yhdenvertainen pääsy mm. fyysiseen ympäristöön, palveluihin ja viestintään (artikla 9). Esteettömyys on usein myös keino muiden perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiselle. Opetus- ja kulttuuriministeriö on osaltaan lisännyt koulutusta ja tiedotusta liikuntaolosuhteiden esteettömyydestä ja saavutettavuudesta sekä tuonut esille korkeaa vaatimustasoa esteettömyydessä ja saavutettavuudessa. Liikuntapaikkojen rakentamisavustushakemuksien yksi yleisimmistä hylkäysperusteista on edelleen puutteet esteettömyydessä, kun rakennusten tai niiden korjauksen suunnitteluvaiheessa ei ole huomioitu esteettömyysvaatimuksia. Valtioneuvoston asetus rakennuksen esteettömyydestä (241/2017) tuli voimaan 1.1.2018. Opetus- ja kulttuuriministeriö velvoittaa esteettömyysselvityksen tekemistä jokaisen rakentamisavustushaun yhteydessä.

Valtion liikuntaneuvosto yhdessä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa on tehnyt liikuntapaikkarakentamista suuntaavan asiakirjan (VLN 2014:4). Linjauksissa on painotettu hankkeiden esteettömyyttä ja energiatehokkuutta. Asiakirja uudistetaan tulevina vuosina ja siinä yhteydessä olisi tärkeä selvittää kokonaiskuva keskeisten liikuntapaikkojen esteettömyydestä ja saavutettavuudesta tulevien päätösten pohjaksi. Yksittäiset kartoitukset ja selvitykset osoittavat, että liikuntapaikoissa on edelleen olennaisia puutteita esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyen. Liikuntapaikkojen esteettömyydestä ja saavutettavuudesta kuitenkin puuttuu valtakunnan tason tilannetta kuvaava tietopohja.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun suositukset

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää valtuutetun suosituksia pääsääntöisesti kannatettavina. Uusi yhdenvertaisuuslaki on ollut nyt voimassa reilut kolme vuotta. Opetus- ja kulttuuriministeriö kannustaa arvioimaan lain toimivuuden ja tekemään sen pohjalta toimenpide-ehdotukset. Arvioinnissa tulisi selvittää myös yhdenvertaisuuslain ja tasa-arvolain välinen suhde sekä valvonnan tehokkuus, resurssit ja ohjausmekanismit.

Yhdenvertaisuusarviointi on sisällytettävä strategisen toiminnan eri tasoille. Esimerkkinä tästä Valtion liikuntaneuvoston soveltavan liikunnan arvioinnin (VLN, 2018) mukaan toiminnan eri tasoilla (valtio, kunnat, järjestöt) tehtävät liikunnan strategiat ja suunnitelmat eivät toistaiseksi riittävästi ohjaa toimintarajoitteisten liikuntaa tai niissä ei ole huomioitu riittävästi toimintarajoitteisia. Nykyisellään toimintarajoitteiset ja muut vähemmistöt on huomioitu enimmäkseen valmisteltaessa erityisesti heille kohdennettuja toimenpiteitä. Toimintarajoitteisten sekä muiden vähemmistöjen huomiointia tulisi kehittää siten, että asia tulisi huomioiduksi kaikissa valtionhallinnon liikkumiseen ja liikuntaan liittyvissä strategioissa ja toimenpiteissä.

Kokonaisuudessaan yhdenvertaisuuden edistäminen kaipaa systemaattista kehitystyötä toimintojen lisäämiseksi sekä integroimiseksi osaksi yhteiskunnan tavanomaisia toimia. Lisäksi tarvitaan jatkuvaa ja systemaattista seurantaa ja arviointia. Valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutusten arviointi on nykyisellään haasteellista selkeiden tavoitteiden ja tiedon puuttuessa.